

політичного, етичного, соціального, психологічного, медично-біологічного та педагогічного підходів. Визначено структуру, критерії, показники та рівні сформованості толерантності. Доведено, що процес виховання толерантності у студентів вищих медичних навчальних закладів має специфічну структуру та розглядається в комплексі когнітивного, мотиваційно-ціннісного, емоційно-емпатійного та комунікативного критеріїв. Наведена змістовна характеристика вищезазначених критеріїв розвитку толерантності у майбутніх лікарів і подані результати різноаспектного емпіричного дослідження особливостей наявності толерантних властивостей у майбутніх лікарів.

Ключові слова: виховання, толерантність, студенти вищих медичних навчальних закладів, майбутні лікарі, педагогічні умови, методи та форми навчально-виховної роботи.

В процессе проведенного исследования определена сущность понятия «толерантность» сквозь призму лингвистического, философского, политического, социального, психологического, медико-биологического и педагогического подходов. На основании анализа научной литературы толерантность определена как качество личности, которое характеризуется осознанием разнообразности окружающего мира, а значит существованием в нем различных взглядов, характеров, привычек, форм самовыражения, проявляется в желании достичь взаимовыяснения, понимания, активном поиске точек соприкосновения и возможности выбора.

Ключевые слова: воспитание, толерантность, студенты высших медицинских учебных заведений, будущие врачи, педагогические условия, методы и формы учебно-воспитательной работы.

The study found the essence of the concept of «tolerance» in the light of linguistic, philosophical, political, moral, social, psychological, medical, biological and pedagogical approaches. The structure, criteria, indicators and levels of formation of tolerance were defined. It is proved that the upbringing of tolerance among students of higher educational medical establishments has a specific structure and is seen in the complex of cognitive, motivational and value-based, emotional and empathic, communication criteria. The informative description of the abovementioned criteria of the development of tolerance and the results of empirical studies of the presence of different tolerant properties in future doctors were described.

Keywords: upbringing, tolerance, the students of higher medical educational institutions, future doctors, pedagogical conditions, methods and forms of educational work.

УДК 378. 004. 091 : 331

С.Ю. Люльчак
м. Вінниця, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ СИСТЕМ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми. Сучасні світові стандарти в галузі освіти передбачають підготовку висококваліфікованих спеціалістів, здатних інтегрувати теоретичні знання і практичні уміння в цілісну систему, володіти інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ) та бути мобільними у сучасному інформаційному суспільстві. Трансформація освіти вимагає вирішення таких нагальних питань як орієнтація на людину, фундаментальні цінності, на демократизацію освіти. В умовах істотних перетворень в соціальній, політичній, економічній і духовній сферах суспільного життя основним завданням є створення життєздатної системи освіти, її демократизація та гуманізація. Це, у свою чергу, має на меті забезпечення для кожного громадянина можливостей постійного професійного самовдосконалення, творчої самореалізації, задоволення інтелектуально-культурних потреб особистості. Можливістю реалізації даних підходів є використання інтерактивних систем навчання.

Аналіз попередніх досліджень. Концептуальні підходи фахової підготовки майбутнього учителя до творчої діяльності розкрито в дослідженнях В. Загвязинського, І. Зязюна, М. Нікандрова, М. Кухарєва, Л. Мільто, С. Сисоєвої, Л. Кекух, І. Федотенко та ін. Заслужують на увагу праці, присвячені дослідженню інтерактивного навчання, авторами яких є українські вчені, в яких аналізується професійна підготовка майбутніх учителів у контексті особистісно орієнтованої освіти І. Бех, С. Сисоєва, В. Рибалка та підготовки вчителя до впровадження інноваційних педагогічних технологій І. Богданова, П. Гусак, І. Дичківська, А. Нісімчук,

О. Падалка, О. Пехота, О. Пометун, П. Решетніков, Ю. Харламов, О. Шпак та ін.

Мета цієї статті – розглянути основні можливості та підходи до використання інтерактивних систем в навчальний процес вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Розкриття сутності інтерактивних технологій у вищій школі є предметом дослідження багатьох науковців, які вважають інтерактивні підходи найбільш ефективними, оскільки ставлять студента в активну позицію самостійного освоєння знань [1, с. 75]. Аналіз публікацій стосовно використання інтерактивних технологій дає можливість зазначити, що цій проблемі присвячено значну кількість досліджень. Зокрема, О. Пометун аналізує можливості використання інтерактивних технологій навчання під час проведення занять на сучасному рівні [5], Т. Дуткевич досліджує психологічні основи використання інтерактивних методів навчання у процесі підготовки спеціалістів з вищою освітою [4], С. Кашлев розглядає інтерактивне навчання як інноваційне педагогічне явище і пропонує теоретичне обґрунтування особливостей використання у педагогічному процесі інтерактивних методів навчання [7]. Інтерактивні технології як складову навчально-виховного процесу також досліджували Л. Ампілогова, О. Комар, В. Мельник, Л. Павлова, Л. Пироженко, М. Скрипник, Н. Суворова та ін.

Термін «інтерактивне навчання», на думку науковців, має такі класифікаційні ознаки: за орієнтацією на особистісні структури його можна охарактеризувати як інформаційне й операційне одночасно; за характером змісту – загальноосвітнє, соціально-психолого-педагогічне, культуротворче; за механізмом засвоєння – як асоціативно-рефлекторне; за переважаючими методами – як проблемно-діалогічне, пояснювально-ілюстративне; за кооперацією учасників – як групове, парне, фронтальне, індивідуальне; за організаційними формами – як альтернативне традиційному класно-урочному, як інноваційне, за умов якого заняття проводяться в активній формі проблемної лекції, семінару, диспуту, дебатів, діалогу, полілогу, прес-конференції, ділових і дидактичних ігор, інсценування, тренінгів тощо (загалом у діловій та освітній сфері сьогодні використовується більше 2000 видів інтеракції) [6, с. 55].

Інтерактивні технології відіграють важливу роль у сучасній освіті. Їхня перевага у тому, що засвоюються всі рівні пізнання – знання, розуміння, використання, аналіз, синтез, оцінювання. В групах збільшується кількість студентів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал.

Наведемо можливу структуру лекції, лабораторного та практичного занять з використанням інтерактивних технологій та засобів навчання [3, с. 67].

Структура лекції:

1. Мотивація діяльності студентів (пояснення значущості теми; бесіда щодо важливості теми; проблемне завдання, ключове запитання щодо теми та ін.);

2. Представлення теми, плану, очікуваних результатів, списку рекомендованої літератури (обов'язковий запис теми і плану студентами. Пояснення, де і яку інформацію щодо питань плану студенти можуть знайти. Формулювання результатів, що очікує викладач від студентів по завершенні вивчення теми. Опис можливих форм контролю цих результатів);

3. Постановка питань, проблемних завдань, на яких буде зосереджено увагу (формулювання і запис на дошці питань чи завдань, на яких студенти мають зосередити увагу під час лекції);

4. Виклад основних питань лекції з висновками до кожного (формулювання висновків до кожного з питань лекції; формулювання студентами питань до викладача; завдання до кожного питання);

5. Загальні висновки до теми лекції (формулювання висновків усно, в бесіді зі студентами, складання узагальнюючих таблиць, схем тощо.);

6. Перевірка результатів засвоєння (рефлексія, повернення до теми і очікуваних результатів у бесіді, короткому тесті, опитувальнику тощо)

Структура практичного заняття:

1. Попередня підготовка студентів за планом і літературою, що надані викладачем

(Робота із дидактичними матеріалами та навчальною літературою, опрацювання дискусійних питань);

2. Мотивація навчальної діяльності (постановка проблемних запитань; визначення зв'язків з попередніми темами, пояснення практичного значення теми. Використання таких технологій, як мозковий штурм, мікрофон тощо);

3. Представлення теми, плану, завдань заняття;

4. Обговорення зі студентами матеріалу згідно плану заняття (організація обговорення теми практичного заняття, представлення різних точок зору для проведення дискусії; постановка уточнюючих запитань; спонукання до підсумків, узагальнень, висловлення власної думки, застосування інтерактивних технологій – робота в малих групах, в парах, займи позицію, дискусія, дебати тощо)

5. Рефлексія (проведення бесіди: чого досягли, що сподобалось, що ні, оцінювання і самооцінювання діяльності групи і окремих студентів; застосування технологій -незакінчене речення, дерево рішень, мікрофон тощо)

Структура лабораторного заняття:

1. Представлення теми, плану, завдань заняття;

2. Підготовка до розв'язання пізнавальних завдань (підготувати систему завдань, що виконуються на основі текстів, практичних вправ або дослідів. Використання інтерактивних технологій – робота в малих групах, в парах, проекти, імітація, симуляція, кейс-метод тощо);

3. Обговорення отриманих результатів (підведення підсумків і обговорення результатів у загальному колі);

4. Рефлексія (підведення підсумків заняття, самооцінювання діяльності групи і окремих студентів; застосування технологій – незакінчене речення, дерево рішень, мікрофон тощо);

5. Оцінювання ефективності заняття та діяльності окремих студентів (аналіз досягнень і діяльності окремих студентів та групи в цілому).

Важливим етапом в структурі занять побудованих з використанням інтерактивних технологій є рефлексія – самоаналіз студентами власних особистісних змін та досягнутих навчальних результатів у процесі виконання лабораторних та практичних занять сприяє тому, оцінюють власні дії, зосереджують увагу на новоутвореннях, які виникають у їхньому особистісному досвіді [1].

Таким чином, інтерактивні технології дозволяють створити ситуації, які допомагають студентам активно оволодівати методичною майстерністю, мистецтвом швидко та ефективно вирішувати навчальні завдання, удосконалюють комунікативні вміння, розвивають самостійність мислення.

Отримані в процесі навчання теоретичні знання та практичні вміння успішно реалізуються студентами під час педагогічної практики. Так, у процесі використання інтерактивних технологій у навчальному процесі майбутні вчителі враховують мотиви навчання дітей, створюють позитивну атмосферу навчального процесу, доцільно використовують суб'єктивний досвід студентів, сприяють досягненню ними успіху, надають можливість учням використовувати набуті знання у практичній діяльності.

Досвід показує, що теоретичні та практичні засади впровадження інтерактивних технологій в процес фахової підготовки майбутніх педагогів ефективно забезпечуються такими дисциплінами, як «Вступ до спеціальності», «Мультимедійні засоби навчання», «Методика застосування комп'ютерної техніки при вивченні предметів шкільного курсу», «Сучасні інформаційні технології навчання» та ін.

У процесі їх вивчення викладачі і студенти в співавторстві готують навчальні дидактичні матеріали: інтерактивні презентації, навчальні веб-сайти, потокові презентації, педагогічні програмні засоби, розробляють навчальні елементи з фахових дисциплін.

Навчальні презентації як засіб унаочнення теоретичного матеріалу в ході його подання на заняттях сприяють засвоєнню теоретичних основ використання інтерактивних педагогічних технологій у навчальному процесі.

Формуванню готовності майбутніх учителів до впровадження інтерактивних освітніх технологій у навчальний процес сприяє застосування інформаційно-комунікаційних технологій, оскільки підсилює інтенсивність спілкування та взаємодії всіх учасників навчального процесу.

Активна взаємодія студентів із засобами ІКТ розвиває у них навички навчально-дослідницької діяльності і дозволяє досягти кращих освітніх результатів. У літературі часто обговорюється проблема використання на заняттях всіх трьох каналів сприйняття інформації, в цьому нам дуже допомагає інтерактивна дошка, яка ввбирала в себе всі функції комп'ютера. Вона дозволяє широко використовувати різноманітність колірної палітри, анімаційні ефекти, приєднані відеофайли.

Отже, проведення занять з використанням інтерактивних систем передбачає наявність [2]:

- інтерактивної дошки, або інтерактивної поверхні;
- мультимедійного проектора;
- комп'ютера;
- інтерактивної системи опитування;
- програмного забезпечення;
- інтерактивних дидактичних матеріалів.

Використання такого комплексу дозволяє замінити традиційні наочні посібники на уроках інтерактивними: на уроки історії і географії не потрібно носити карти і глобуси, на уроках хімії не обов'язково діставати з шаф моделі молекул і кристалічних решіток, в кабінеті біології не обов'язково зберігати скелет, на уроки літератури і художньої культури можна не носити товстенні і дорогі альбоми репродукцій. Окрім цього, оскільки дошка інтерактивна, то викладач і студенти можуть взаємодіяти з нею: ставити питання, давати відповіді (тестувати себе), працювати над помилками, удосконалювати вимову, вирішувати інтерактивні вправи і т. інше.

Організація навчання з використанням інтерактивних технологій передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу, синтезу та оцінювання. Це дозволить застосувати більше методів навчання, розвивати основи нестандартного мислення студентів, відхилитися від стереотипності у мисленні, розвиває уяву, навички комунікативного спілкування, інтелектуальну, емоційну, мотиваційну та інші сфери, підвищує рівень знань та ін. Тому використання даного виду технологій є невід'ємною частиною процесу професійної підготовки майбутніх учителів. Інтерактивне навчання, на нашу думку, це навчання яке відбувається у взаємодії, та спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності студентів, що відбувається у формі діалогу між студентами і викладачем де вони є рівноправними суб'єктами навчання. Таким чином, з розвитком суспільства та технологій виникає потреба в удосконаленні та урізноманітненні форм і методів підготовки майбутніх фахівців освітньої галузі. Оснащення навчальних закладів інтерактивними комплексами, вимагає відповідної фахової підготовки педагогів. Знання властивостей інтерактивних технологій навчання, функцій, закладених у процесі їх застосування в навчальному процесі, засвоєння загальнопедагогічних і предметно-методичних знань про них, формування практичних умінь і навичок з їх застосування, розвиток технологічних, комунікативних, рефлексивних, методичних та інших здібностей викладачів буде сприяти формуванню готовності майбутніх вчителів до застосування інтерактивних технологій та засобів навчання в подальшій професійній діяльності.

При використанні інтерактивної технології студент стає повноправним учасником навчального процесу, його досвід служить основним джерелом навчального пізнання. Педагог не дає готових знань, але спонукає учасників до самостійного пошуку. В порівнянні з традиційним навчанням в інтерактивному навчанні змінюється взаємодія викладача і студента: активність педагога поступається місцем активності студентів, а завданням педагога стає створення умов для їх ініціативи. Педагог відмовляється від ролі своєрідного фільтру, проникного через себе учбову інформацію, і виконує функцію помічника в роботі, одного з джерел інформації. Впровадження в освіті інтерактивних систем підвищує загальний рівень навчального процесу, підсилює мотивацію навчання і пізнавальну активність студентів,

постійно підтримує вчителів в стані творчого пошуку дидактичних новацій.

Висновок. Потрібно визнати, що застосування інтерактивних систем навчання дозволяє вирішувати одночасно декілька завдань: розвиває комунікативні уміння і навички; допомагає встановленню емоційних контактів між студентами; привчає працювати в команді. Впровадження інтерактивних технологій в процес професійної підготовки майбутніх педагогів припускає організацію і розвиток діалогового спілкування, що веде до взаєморозуміння, взаємодії, до сумісного вирішення загальних, але значущих для кожного учасника завдань. Інтерактив виключає домінування як одного виступаючого, так і однієї думки над іншим. В ході діалогового навчання студенти вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, ухвалювати продумані рішення, брати участь в дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Для цього на заняттях організовуються індивідуальна, парна і групова робота, застосовуються дослідницькі проекти, рольові ігри, йде робота з документами і різними джерелами інформації, використовуються творчі роботи.

Література:

1. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: посібник для педагогічних працівників і студентів педагогічних вищих навчальних закладів / Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. – Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2002. – 116с.
2. Задоя Є. С. Використання можливостей нетрадиційних технологій у підготовці майбутнього вчителя // Технології неперервної освіти : проблеми, досвід, перспективи розвитку / Є. С. Задоя. – Миколаїв : МФ НаУКМА, 2002. – С. 92-95.
3. Інтерактивні методи навчання: Навч. посібник. /За заг. ред. П.Шевчука і П.Фенриха. – Цецин: Вид-во WSAF, 2005. – 170 с.
4. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: термінологічний словник / автор-укладач М. Ю. Кадемія. – Львів: Вид-во «СПОЛОМ», 2009. – 260 с.
5. Пометун, О. Методика навчання історії в школі [Текст] / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – К. : Генеза, 2005. – 328 с.
6. Стрельніков В., Губачов В. Дидактичні можливості інформаційних технологій навчання / В. Стрельніков, В. Губачов // Імідж сучасного педагога. – 2003. – № 7-8. – С. 53-57.
7. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри. – К.: Вища школа, 1993. – 119с.

В статті розглянуто основні можливості та підходи до використання інтерактивних систем навчання в процесі фахової підготовки майбутніх педагогів. Визначено, що впровадження інтерактивних технологій підвищує загальний рівень навчального процесу, підсилює мотивацію навчання і пізнавальну активність студентів, постійно підтримує вчителів в стані творчого пошуку дидактичних іновацій.

Ключові слова: інтерактивні технології, інтерактивне навчання, інформаційні технології, інформаційно-комунікаційні технології.

В статье рассмотрены основные возможности и подходы к использованию интерактивных систем обучения в процессе профессиональной подготовки будущих педагогов. Определено, что использование интерактивных технологий повышает общий уровень учебного процесса, усиливает мотивацию обучения и познавательную активность студентов, постоянно поддерживает учителей в состоянии творческого поиска дидактических инноваций.

Ключевые слова: интерактивные технологии, интерактивное обучение, информационные технологии, информационно-коммуникационные технологии.

The article describes the main opportunities and approaches to the use of interactive technologies in the training of future teachers. It has been determined that the use of interactive technology enhances the overall level of the educational process, strengthens motivation and training cognitive activity of students, teachers are constantly able to support creativity of teaching innovations.

Keywords: interactive technology, online training, information technology, information and communication technologies.